

FINAME PRO

Kompetencije za uspješnije
cjeloživotno učenje i izazove
suvremenog društva

Ekonomska i upravna škola

SPLIT

MEDIJI U SUVREMENOM DRUŠTVU

2 METODIČKI PRIRUČNIK

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda

Europska unija
Zajedno do fondova EU

MEDIJI U SUVREMENOM DRUŠTVU

METODIČKI PRIRUČNIK

Impressum:

Autori:

Nataša Bogdanović Jadronja, prof. pov. i komp. knjiž.
Elvira Dragan, dipl. bibl. i mag. komparativne književnosti
Berislava Gizdić, prof. i dipl. bibl.
Tomo Matičević, prof. filoz. i komp. knjiž.

Recenzentica:

mr. sc. Ana Bedalov, prof.

OSNOVNE INFORMACIJE O PROJEKTU:

Naziv projekta:

“FINAME PRO – Kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje i izazove suvremenog društva”

Šifra projekta:

UP.03.2.2.03.0082

Korisnik projekta:

Ekonomska i upravna škola, Split

Trajanje projekta:

24 mjeseca (studeni 2017. – studeni 2019.)

Vrijednost projekta:

1.371.199,99 HRK

Sufinancirano iz europskih strukturnih i investicijskih fondova:

1.239.190,85 HRK

Više informacija o EU fondovima:

www.strukturnifondovi.hr

Izradu ovog priručnika sufinancirala je Europska unija iz Europskog socijalnog fonda
Sadržaj ovog priručnika isključiva je odgovornost Ekonomske i upravne škole, Split

Predgovor

Metodički priručnik za izvođenje fakultativnog predmeta Mediji u suvremenom društvu izrađen je u sklopu projekta FINAME PRO - kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje i izazove suvremenog društva, financiranog iz Europskog socijalnog fonda. Nositelj projekta je Ekonomska i upravna škola Split, a projektni partneri su Škola za dizajn, grafiku i održivu gradnju, Ekonomski fakultet Split i Cluster za eko-društvene inovacije i razvoj CEDRA Split.

Projekt je vodila Ekonomska i upravna škola kao izraz želje za modernizacijom srednjoškolskog kurikulumu sa svrhom povećanja financijske, digitalne, medijske, matematičke, čitalačke i multikulturalne pismenosti učenika što je preduvjet boljoj pripremi za uspješnije daljnje školovanje i/ili za tržište rada. Izrada ovog priručnika jedan je od ishoda projekta FINAME PRO - kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje i izazove suvremenog društva. U sklopu ovog projekta, osim priručnika, izrađeni su i kurikulum prema Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (HKO) te zaseban priručnik za učenike.

Nastava fakultativnog predmeta Mediji u suvremenom društvu ima za cilj razviti kompetencije osnovne medijske pismenosti učenika kao kombinacije znanja, vještina, samostalnosti i odgovornosti koja je potrebna za donošenje odluka svakog pojedinca koji je izložen utjecaju medija, što omogućava razvijanje kritičkog mišljenja koje utječe na odluke pojedinaca i na taj način posredno na društvo u cjelini. Osim toga, razvijaju se i digitalna, čitalačka i multikulturalna pismenost kroz analizu medijskih sadržaja uzimajući u obzir njihove etičke i znanstvene aspekte.

Priručnik je usmjeren isključivo na nastavnike i nije namijenjen učenicima. Priručnik sadrži korisne savjete s preporukama za materijale koje nastavnik može koristiti za pripremu nastave. Cilj je da nastavnicima skratimo vrijeme pripreme, ali isto tako da ostavimo slobodu nastavnicima da samostalno utvrde vlastitu dinamiku kreiranja nastave sa ciljem postizanja zadanih ishoda učenja definiranih kurikulumom.

Ovaj priručnik je izrađen na temelju iskustva dvoje nastavnika koji su u šk. godini 2018./2019. proveli pilot nastavu predmeta Mediji u suvremenom društvu u okviru rada na projektu FINAME PRO - Kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje i izazove suvremenog društva.

Budući da HKO daje veliku slobodu pa tako i veliku odgovornost nastavnicima u kreiranju nastave sa ciljem savladavanja odgovarajućih ishoda učenja radi stjecanja kompetencija učenika, ovim priručnikom želimo nastavnicima pomoći primarno metodološki, a ne sadržajno, u pripremi i vrednovanju nastave.

Ovim putem želimo zahvaliti autorima priručnika: Nataši Bogdanović Jadronja, prof. pov. i komp. knjiž., Elviri Dragan, dipl. bibl. i mag. komparativne književnosti, Berislavi Gizdić, prof. i dipl. bibl. i Tomi Matičeviću, prof. filoz. i komp. knjiž. na izradi ovog priručnika, kao i metodičarki mr. sc. Ani Bedalov, prof. na metodološkim smjernicama u izradi priručnika i recenziji samog priručnika.

Želimo Vam uspješan rad i kreativnu radnu svakodnevnicu!

IZVEDBENI NASTAVNI PLAN I PROGRAM

Izvedbeni nastavni plan koji smo ovdje predložili je proizvoljan prijedlog nastavnika koji su odradili nastavu predmeta Mediji u suvremenom društvu u pilot godini i on može poslužiti kao okvir drugim nastavnicima. Vjerujemo da će se s vremenom on prilagođavati i mijenjati na način da služi cilju stjecanja zadanih kompetencija učenika.

Tablica s predloženim nastavnim planom za jednu školsku godinu:

Izvedbeni nastavni plan i programa mediji u suvremenom društvu		
Redni broj sata	Naziv nastavnih jedinica	Tip sata
1.	Uvod u predmet	Uvodni
2.	Definicija i vrste medija	Obrada
3.i 4.	Uloga medija u društvu	Obrada
5.	Etičnost u medijima	Obrada
6. i 7.	Ponavljjanje nastavnih sadržaja i provjera znanja – Izrada digitalnih plakata	Ponavljjanje Nastavnih sadržaja
8. i 9.	Sloboda govora i govor mržnje - debata	Obrada
10. i 11.	Manipulacije u medijima	Obrada
12.i 13.	Izrada medijskog sadržaja	Terenska nastava
14.	Lažne vijesti i dezinformacije	Obrada
15.	Kontroverze u medijima	Obrada
16. i 17.	Mladi u medijima	Obrada
18.	Ponavljjanje: izrada medijskog sadržaja	Ponavljjanje Nastavnih sadržaja
19. i 20.	Medijski nastup	Terenska nastava
21.	Pretraživanje i odabir relevantnih informacija	Obrada
22. i 23.	Sigurnost na internetu i zaštita osobnih podataka	Obrada
24. i 25.	Izrada i predstavljanje medijskog sadržaja	
26.	Medijske ličnosti	Obrada
27. i 28.	Medijski nastup	Terenska nastava
29.	Prikriveno oglašavanje	Obrada
30. i 31.	Mediji i marketing	Obrada
32., 33. i 34.	Ponavljjanje nastavnih sadržaja i provjera znanja – Medijski nastup (učenička izvedba)	Ponavljjanje Nastavnih sadržaja
35.	Zaključno vrednovanje	

1. primjer nastavne jedinice:

ETIČNOST U MEDIJIMA (2 ŠKOLSKA SATA)

Odgovornost za javnu riječ, pravo na informaciju i pravo na privatnost, cenzura i autocenzura

Ovaj primjer razrade nastavne jedinice nema za cilj dati nastavnicima gotovu, klasičnu „pripremu sata“, već ih uputiti kako i s kojim materijalima metodički pristupiti pripremanju svake nastavne jedinice

Nastavna jedinica Etičnost u medijima je vezana uz 2. skupinu ishoda učenja:

2. skupina ishoda : Društveni kontekst i načela novinarskog izvještavanja

2.1. objasniti načela novinarskog izvještavanja (Z)

2.2. identificirati prikriveno oglašavanje kao dio medijskog sadržaja na primjerima (V)

2.3. proizvesti medijsku objavu za unaprijed određenu temu i formu koristeći načela novinarskog izvještavanja(V)

2.4. proizvesti medijsku objavu za unaprijed određenu ciljnu skupinu koristeći načela novinarskog izvještavanja (V)

Društveni kontekst i načela novinarskog izvještavanja –s ciljem objašnjavanja načela novinarskog izvještavanja, proizvesti medijsku objavu za unaprijed određenu temu i formu koristeći načela novinarskog izvještavanja

Tip sata: obrada nastavnog sadržaja; vježbanje

Opis nastavne jedinice:

Objasniti važnost medija za političke i ekonomske procese u društvu i oblikovanje javnog mnijenja, objasniti važnost novinarske/medijske etike i odgovornosti za javnu riječ, na primjeru usporediti, razlikovati i objasniti pravo na informaciju i pravo na privatnost, te razlikovati prihvatljivu i neprihvatljivu argumentaciju u medijskom prostoru, navesti i razlikovati kaznena djela klevete, uvrede i sramoćenja, objasniti pojmove cenzura i autocenzura i analizirati ih na primjerima i povezati s navedenim kaznenim djelima, objasniti i naglasiti važnost medija za demokraciju.

Cilj:

Analizirati i objasniti važnost medija u suvremenom društvu, osobito za funkcioniranje demokracije, utvrditi važnost etički odgovornog ponašanja u medijima i odrediti što je novinarska/medijska etika. Uočiti razliku između prihvatljive i neprihvatljive argumentacije u medijskim porukama.

Razrada ishoda :

Kognitivni (ishodi učenja):

- Objasniti važnost medija u suvremenom društvu za političke, ekonomske i druge procese i oblikovanje javnog mnijenja
- Navesti i objasniti što je novinarska/medijska etika
- Objasniti što znači moralni integritet novinara i odgovornost za javnu riječ

- Usporediti različite vrste argumentacije u medijskim porukama
- Definirati i razlikovati pojmove pravo na privatnost i pravo na informiranje javnosti
- Navesti i razlikovati vrste zaštite dostojanstva u medijima
- Navesti i razlikovati sudske tužbe za povredu ugleda i časti- klevetu, uvredu i sramoćenje
- Razlikovati što su cenzura i autocenzura i povezati ih sa sudskim tužbama za povredu ugleda i časti Objasniti važnost slobode i nezavisnosti medija za demokraciju

Afektivni (ishodi učenja):

- Uvažiti mišljenje i ideje drugih
- Potaknuti kreativnost, samostalnost i odgovornost
- Donijeti vlastite zaključke
- Potaknuti točnost i ažurnost

Stecene kompetencije (prema kurikulumu):

Učenik:

- Uočava važnost medija u suvremenom društvu i njihov utjecaj na oblikovanje javnog mnijenja
- Uočava važnost moralnog integriteta novinara
- Proizvodi medijsku objavu u skladu sa Zakonom o medijima i novinarskim etičkim kodeksom
- Razlikuje kaznena djela klevete, uvrede i sramoćenja
- Prepoznaje utužive medijske sadržaje
- Prepoznaje štetnost cenzure i autocenzure za medijsku slobodu i ulogu medija u društvu
- Razlikuje različite vrste argumentacije

Oblici rada: frontalni rad, individualni rad, grupni i rad u paru, debata

Nastavna sredstva i pomagala:

- Računalo i projektor, (prijenosna) računala za učenike
- Nastavni materijali, ppt prezentacija, video materijali s youtubea, internet

Kratki opis aktivnosti nastavnika i učenika (u obliku natuknica):

AKTIVNOSTI UČENIKA:

- Promatraju, slušaju, razgovaraju, raspravljaju, debatiraju, prezentiraju, komentiraju i uspoređuju

AKTIVNOSTI NASTAVNIKA:

Struktura

UVODNI DIO - 10 min

- razgovor u svrhu motivacije učenika: Što je uopće etika i o čemu možemo etički razmatrati u području medija? Što je odgovorno ponašanje i kako se ono očituje u medijskom prostoru? Što je debata ? Postoje li pravila u debatnim raspravama?
- razgovor u svrhu motivacije učenika: Kakav je odnos slobode i odgovornosti i kako se taj odnos odražava u medijima? Može li se javno objavljivati što nam padne na pamet

ili postoje neke granice? Imaju li javne osobe isti ili drugačiji medijski status od običnih građana? Može li se zabraniti objava nekog medijskog sadržaja?

SREDIŠNJI DIO nastavne jedinice – 30 min

a) Obrada novih nastavnih sadržaja – 30 min

- objasniti važnost medija za političke, ekonomske, kulturne i druge procese u masovnim društvima te kako mediji utječu na oblikovanje javnog mnijenja (razjasniti pojam)
- objasniti važnost medija za demokraciju, mediji kao „četvrta poluga vlasti“
- objasniti što je etika i odrediti pojmove novinarska/medijska etika, te moralni integritet novinara; medijska objava mora biti usklađena sa Zakonom o medijima i etičkim kodeksom medijske institucije u kojoj je objavljena
- navođenje primjera prihvatljivih i neprihvatljivih medijskih objava
- objasniti kakva može i kakva ne smije biti medijska poruka i navesti primjer
- razlikovati i usporediti različite vrste argumentacije s posebnim naglaskom na ad hominem argumente, navesti primjer iz priručnika i potaknuti učenike da iznesu svoje

Primjer AD HOMINEM argumentacije:

- „Ivana nema što komentirati nogomet, ona je žensko.“
U ovom slučaju se ne raspravlja o kvaliteti Ivanina komentara i je li Ivanin komentar dobar ili loš, već ju se diskreditira isključivo zbog činjenice da je žena koja komentira „muški“ sport.
- organizirati dvije debate, prvu u kojoj će učenici polemizirati ad hominem argumentima i drugu u kojoj će polemizirati s argumentima sugovornika, analizirati ih i istaknuti razlike;

b) Obrada novih nastavnih sadržaja – 30 min

- objasniti razliku između privatnog i javnog života javnih osoba i navesti primjer – život „običnog“ građanina i život ministra
- objasniti načine na koje se netko može zaštititi od neprihvatljivih medijskih objava – odgovor ili demanti iznesenih tvrdnji u mediju u kojem je sporna poruka objavljena; tužba protiv novinara ili medijske kuće
- navesti i objasniti na primjerima različite vrste tužbi zbog povrede dostojanstva osobe: klevetu, uvredu i sramoćenje
- objasniti pojmove cenzura i autocenzura, razmotriti primjer iz udžbenika i povezati ih sa sudskim tužbama za povredu ugleda i časti i pretrpljenu duševnu bol

Primjer necenzuriranog i (auto)cenzuriranog teksta:

- Zagreb. Ivan Ivić, gradski vijećnik u gradskoj skupštini Grada Zagreba i član oporbene stranke Zagreb iznad svega, prijavio je Uskoku Peru Perića (1970.) zbog počinjenog djela nezakonitog pogodovanja. Pero Perić je istaknuti član Stranke hrvatskog preporoda i pročelnik Odjela gradske uprave za gospodarenje imovinom grada Zagreba. U prijavi se Perić tereti da je trgovačkom društvu Poštenje i kvaliteta, u vlasništvu njegove supruge Petre Perić osigurao da na natječaju dobije uređeni gradski prostor uz plaćanje minimalne najamnine.
- Zagreb. Oporbeni gradski vijećnik Ivan Ivić kazneno je prijavio Uskoku P.P. (podaci poznati redakciji), pročelnika jednog gradskog ureda. Ivić u prijavi sumnjiči P.P. da je članu svoje obitelji protupropisno dodijelio gradski prostor uz plaćanje minimalne najamnine.

Primjer – sudska tužba za uvredu

- Split. Ugledni splitski novinar se u svojoj tjednoj kolumni i još nekoliko novinskih tekstova osvrnuo na izbor lokalnog zabavljača za intendanta splitskog HNK. U tekstu je oštro kritizirao i doveo u pitanje stručne kompetencije izabranog kandidata za obavljanje vrlo odgovorne kulturne funkcije, koristeći se pritom oštrim metaforama i sarkazmom i iznoseći vrijednosne sudove. Novinar je ovaj slučaj naveo i kao simptomatičan za cjelokupno društvo u kojem su stručni kriteriji zamijenjeni različitim vrstama podobnosti. Intendant je tužio novinara za nanošenje nematerijalne štete – duševnih boli. Općinski sud je presudio u korist tužitelja zbog nanošenja beskrajnog nanošenja srama i nelagode. Novinar se žalio višoj instanci, županijskom sudu koji je donio pravomoćnu presudu u kojoj oslobađa novinara krivnje navodeći da objavljeni tekst nije uvredljiv za osobu koja obavlja važnu javnu funkciju. U presudi je naglašena važnost koju mediji imaju u demokratskom društvu i činjenica da, kada se novinarska kritika odnosi na obavljanje javne djelatnosti, hrvatski zakoni daju prednost načelu slobode iznošenja mišljenja nad načelom zaštite osobnih prava obnašatelja javnih funkcija. U protivnom bi bila onemogućena svaka kritika, propitivanje javnog djelovanja, sloboda mišljenja i izražavanja misli.

Zadatak za učenike: napisati kratki autocenzurirani tekst i potom ga nadopuniti ispuštenim informacijama; analizirati učeničke radove; uzeti kraći novinski tekst i analizirati ga te utvrditi iznose li se u njemu činjenični ili vrijednosni sudovi

ZAVRŠNI DIO SATA – 5 min.

Ponavljanje - smjernice za razgovor s učenicima

- Odrediti važnost i odgovornost medija u suvremenom društvu!
- Odrediti temeljne značajke novinarske/medijske etike i prihvatljive medijske poruke!
- Odrediti što znači odgovornost za javnu riječ, koji su medijski sadržaji prihvatljivi, a koji nisu i kako se može zaštititi od medijskih neistina i uvreda!
- Odrediti pojmove cenzura i autocenzura i povezati ih s tužbama za povredu ugleda i časti i pretrpljenu duševnu bol!

Popis literature i izvora

Literatura za učenike:

1. Priručnik Mediji u suvremenom društvu, grupa autora FINAME PRO

Literatura za nastavnika:

1. Stjepan Malović, Sherry Ricchiardi, Gordana Vilović: Etika novinarstva, SVEUČILIŠNA KNJIŽARA, Hrvatska, 2007.
2. Masovno komuniciranje- Stjepan Malović, Franjo Maletić, Gordana Vilović, Najil Kurtić, predgovor Michael Kunczik; urednik: Stjepan Malović, Golden marketing-Tehnička knjiga; Koprivnica: Sveučilište Sjever, 2014.

2 primjer nastavne jedinice :

MANIPULACIJE U MEDIJIMA

Odgovornost za medijsku poruku, načini i vrste manipulacije, novinarska etika

Ovaj primjer razrade nastavne jedinice nema za cilj dati nastavnicima gotovu, klasičnu „pripremu sata“, već ih uputiti kako i s kojim materijalima metodički pristupiti pripremanju svake nastavne jedinice.

Nastavna jedinica Manipulacije u medijima je vezana uz

2. skupinu ishoda : Društveni kontekst i načela novinarskog izvještavanja

2.1. objasniti načela novinarskog izvještavanja (Z)

2.2. identificirati prikriveno oglašavanje kao dio medijskog sadržaja na primjerima (V)

Tip sata : obrada nastavnog sadržaja; vježbanje

Opis nastavne jedinice:

Objasniti pojmove manipulacija i manipulacija u medijima , objasniti važnost novinarske/medijske etike i odgovornosti za medijsku poruku/javnu riječ, na primjeru usporediti, razlikovati i objasniti različite načine medijske manipulacije, objasniti i pokazati različite vrste medijske manipulacije i analizirati ih na primjerima (npr. manipulacija tekstem, fotografijom, videom)

Cilj:

Analizirati i objasniti važnost medija u suvremenom društvu, osobito za funkcioniranje demokracije, utvrditi važnost etički odgovornog ponašanja u medijima i ukazati na moguću zlouporabu medija kroz različite načine i vrste medijskih manipulacija, te naučiti učenike kako kritički pristupiti medijskim sadržajima i prepoznati medijsku manipulaciju.

Razrada ishoda :

Kognitivni (ishodi učenja):

- Objasniti što znači moralni integritet novinara i odgovornost za javnu riječ/medijsku poruku i medijsku manipulaciju
- Objasniti pojmove manipulacija i manipulacija u medijima
- Pojasniti, usporediti i razlikovati različite načine i vrste medijskih manipulacija
- Usporediti različite primjere medijskih manipulacija i pokazati na koji način se manipuliralo medijskim sadržajima

Afektivni (ishodi učenja):

- Uvažiti mišljenje i ideje drugih
- Potaknuti kreativnost, samostalnost i odgovornost
- Donijeti vlastite zaključke
- Potaknuti točnost i ažurnost

Stečene kompetencije (prema kurikulumu):

Učenik:

- Uočava važnost medija u suvremenom društvu i njihov utjecaj na oblikovanje javnog mnijenja
- Uočava važnost moralnog integriteta novinara
- Proizvodi medijsku objavu u skladu sa Zakonom o medijima i novinarskim etičkim kodeksom
- Razlikuje različite načine i vrste medijskih manipulacija
- Prepoznaje medijske manipulacije na analiziranim primjerima
- Prepoznaje štetnost medijske manipulacije za medijsku slobodu, povjerenje u medije i utjecaj na političke i društvene procese
- Razlikuje različite vrste argumentacije

Oblici rada: frontalni rad, individualni rad, grupni i rad u paru, debata

Nastavna sredstva i pomagala:

- Računalo i projektor, (možda samo mobiteli online)
- Nastavni materijali, prezentacija,

Kratki opis aktivnosti nastavnika i učenika (u obliku natuknica):

AKTIVNOSTI UČENIKA:

- Promatraju, slušaju, razgovaraju, raspravljaju, debatiraju, prikupljaju i obrađuju informacije, komentiraju i uspoređuju,

AKTIVNOSTI NASTAVNIKA:

Struktura

UVODNI DIO - 10 min

Razgovor u svrhu motivacije učenika- Što je odgovorno ponašanje i kako se ono očituje u medijskom prostoru?

Što je uopće manipulacija i na koji se način javlja u svakodnevnom životu i kako bi se moglo manipulirati u medijima? Ponoviti osnovna načela novinarske etike.

SREDIŠNJI DIO SATA – 30 min

Obrada novih nastavnih sadržaja – 30 min

Objasniti važnost medija za političke, ekonomske, kulturne i druge procese u suvremenim društvima, te kako mediji utječu na oblikovanje javnog mnijenja, navesti načine i vrste medijskih manipulacija i analizirati ih na primjerima, te ukazati na njihovu štetnost za društvo, navesti tko je odgovoran za neetično ponašanje u medijima.

Objasniti pojmove manipulacija i medijska manipulacija, navesti, analizirati i razlikovati različite načine medijskih manipulacija – svjesno manipuliranje, iskrivljavanje informacija, izloženost ogromnom broju informacija, selektivnost, predstavljanje mišljenja kao vijesti, zamjena medijskih žanrova i funkcija, te fragmentiranje stvarnosti. Navesti, analizirati i prikazati različite vrste medijskih manipulacija- manipuliranje tekстом, fotografijom, videom.

Navesti tko je odgovoran za ovakvo neodgovorno i neprofesionalno ponašanje u medijima i koje su moguće štetne posljedice za društvo i same medije.

1.) Manipulacija tekstom – aktivnosti za učenike: uspoređuju i analiziraju tri različita članka, s različitim vrstama manipulacije, na istu temu. Objašnjavaju razlike koje su uočili u naslovima, uvodnim tekstovima, opisuju raspored informacija u svakom članku i pronalaze načine manipulacije koje smo prethodno objasnili na satu. Usporedbom članka, zaključuju koji je članak najbliži pojmu „clickbaita“.

Kao primjer predložimo temu turbofolk i tri članka na tu temu:

- <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ugledni-sociolozi-proveli-istrazivanje-na-uzorku-od-2650-srednjoskolaca-stvorili-su-jasnu-sliku-o-tome-tko-ce-najvjerojatnije-slusati-turbofolk/7298827/>
- <https://www.jutarnji.hr/life/tomislav-17-zasto-slusamo-turbofolk-najljepse-djevojke-izlaze-na-cajke.-najljepse-je-piti-na-cajkama.-najljepse-je-uciti-poslije-cajki/2047098/>
- <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/SVIRAJ-NESTO-NARODNO-Cajke-se-najviše-slusaju-u-Hrvatskoj-a-najmanje-u-Srbiji>

2) Manipulacija slikom – aktivnosti za učenike: uspoređuju original i manipuliranu sliku, opisuju razlike i sličnosti među njima i objašnjavaju koju poruku šalje original, a koju manipulirana slika, objašnjavaju o kojoj se vrsti manipulacije radi. Zaključuju kakav i koliki utjecaj može imati manipulacija slikom na pojedinaca, javno mnijenje i društvo u cjelini. Povezuju manipulaciju slikom s pojmom novinarske etike i raspravljaju o granicama manipulacije slikom.

Kao primjer predložimo slučaj Reutersovog fotoreportera koji je dobio otkaz zbog manipulacije slikom koja prikazuje izraelski zračni napad na Bejrut

(izvor: <https://www.nytimes.com/2006/08/14/technology/14photoshop.html>)

Popratni tekst i pitanja za raspravu:

Reuters (međunarodna novinska agencija) bila je prisiljena 2006. godine otpustiti fotografa, povući iz optičaja fotografije i promijeniti način rada, a sve to nakon što se saznalo da su fotografije izraelskog zračnog napada na Bejrut bile obrađene tj. izmijenjene. Blogeri na internetu su prvi primijetili da su oblaci dima na fotografijama koje je objavio Adnan Hajj potamnjeni i uvećani. Ubrzo nakon toga, Reuters je objavio ispriku i odlučio povući iz svoje baze sve fotografije tog fotografa. Tom Szlukovenyi, Reutersov međunarodni edukator fotoreportera, izjavio je. „Nema veće povrede Reutersovih standarda za naše fotografe od namjerne manipulacije slike. Reuters ima nultu stopu tolerancije prema bilo kakvom uređivanju slika te konstantno podsjeća na to sve svoje fotografe, kako osoblje tako i one na terenu.“

Zašto Reuters smatra da se treba ispričati zbog ove manipulacije fotografije? Što misliš o njihovom postupku prema fotografu?

Je li etično koristiti u novinskim člancima digitalno obrađene fotografije? Obrazloži svoj odgovor.

Tko je prvi primijetio da je fotografija obrađena? Koja je uloga Interneta u otkrivanju digitalno obrađenih fotografija?

3) Manipulacija videom – aktivnosti za učenike: nakon pogledanog odabranog video isječka, opisuju sadržaj isječka, u čemu se sastoji manipulacija, objašnjavaju vrstu manipulacije, na koji način su ju uočili. Uspoređuju tri vrste manipulacije (tekstom, slikom i videom) i zaključuju koja je od njih danas najviše prisutna i najlakše utječe na stav pojedinca o temi koju prikazuje.

Kao primjer predložimo pogledati isječak o Lažnom Obami:
<https://www.bbc.com/news/av/technology-40598465/fake-obama-created-using-ai-tool-to-make-phoney-speeches>

Popratni tekst i pitanja za raspravu:

Znanstvenici na Sveučilištu u Washingtonu koristili su umjetnu inteligenciju kako bi kreirali realističnu video kopiju bivšeg američkog predsjednika Baracka Obame. Nova tehnologija omogućava manipulaciju kojom se mogu kreirati lažni govori, izjave, istupi u javnosti pa tako i vrlo realistične lažne vijesti.

Objasni koje su moguće posljedice korištenja ove tehnologije. Koji su argumenti znanstvenice koja je radila na projektu? Slažeš li se s njom? Objasni svoj stav.

ZAVRŠNI DIO SATA – 5 min.

Ponoviti različite načine i vrste medijskih manipulacija i smjestiti ih u etički kontekst.

Popis literature i izvora

Literatura za učenike:

1. Priručnik Mediji u suvremenom društvu, grupa autora FINAME PRO

Literatura za nastavnike:

1. Alić, Sead: Mediji od zavođenja do manipuliranja, AGM, Zagreb, 2009.
2. Chomsky, Noam: Mediji, propaganda i sistem, Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, Što čitaš?, Zagreb, 2015.
3. Burić, Jasna: Masovni mediji kao subjekti manipulacije. Etičke vrijednosti nasuprot «trendovskoj tržišnoj kulturi» manipuliranja nasiljem, nesrećama i zločinima, Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol. 64. (4.), 2009. str 531-543
4. Boban, M., Vrbat, I.: Utjecaj medija i medijske tehnike manipulacije javnim znanjem u informacijsko društvu – postanak i razvoj, Etika u medijima i poslovanju, Zbornik radova: Međunarodna naučna konferencija Mediji i ekonomija, Banja Luka, 2016.

3. primjer nastavne jedinica:

LAŽNE VIJESTI I DEZINFORMACIJE

Nastavna jedinica Lažne vijesti i dezinformacije je vezana uz sljedeće ishode u kurikulumu predmeta Mediji u suvremenom društvu: razlikovati vrste medija; pretraživati mrežne izvore i odabrati relevantne izvore informacija na zadanu temu te procijeniti njihovu vjerodostojnost; prepoznati razlike u obradi teme; vrednovati izvor informacija.

Tip sata: obrada novog nastavnog sadržaja

Opis nastavne jedinice: analizirati i objasniti pojmove informacija, dezinformacija i lažnih vijesti. Razumjeti štetne posljedice objave i širenja lažnih vijesti za pojedinca i društvo u cjelini. Na primjeru teksta identificirati i prepoznati obilježja lažnih vijesti.

Razrada ishoda:

Kognitivni (ishodi učenja):

- definirati pojmove informacija, dezinformacija, lažna vijest
- objasniti okruženje u kojem se pojavljuju lažne vijesti
- tumačiti uzroke i posljedice objavljivanja i distribucije lažnih vijesti
- interpretirati zadani tekst s naglaskom na kriterije uz pomoć kojih se identificiraju lažne vijesti.
- primijeniti temeljne pojmove u širem, medijskom kontekstu

Afektivni (ishodi učenja):

- uvažiti mišljenje i ideje drugih
- potaknuti samostalnost i odgovornost
- donijeti vlastite zaključke

Oblici rada: frontalni rad, individualni rad, rad u paru, heuristički razgovor

Nastavna sredstva i pomagala: tekst s lažnim vijestima, računalo, dijaprojektor, zvučnici, video materijali s platforme Vimeo

Aktivnosti učenika: promatraju, slušaju, gledaju, raspravljaju, prikupljaju i obrađuju informacije, komentiraju, uočavaju, opisuju, prepoznaju, vrednuju izvore informacija

Aktivnosti nastavnika

UVODNI DIO (cca 15 minuta)

Nastavnik učenicima prikaže film Sindrom 17 <https://vimeo.com/180441969> i uvodi učenike u aktivnost sljedećim pitanjima:

- Što ste vidjeli u filmu? Mislite li da ovaj dokumentarni film doista prikazuje stvarnost?
- Navode se elementi i postupci koje su stvaratelji filma koristili da bi nas naveli na pogrešno razmišljanje i da bismo pomislili kako je riječ o stvarnom dokumentarnom filmu.

SREDIŠNJI DIO (cca 20 min)

1. dio (10 min): Nastavnik učenike upućuje na rad na tekstu: Nećete vjerovati što su Rusi sada napravili iz priručnika za učenike.

- Učenici iznose mišljenje o istinitosti teksta
- Nastavnik potiče raspravu o elementima teksta, njegovom sadržaju i formi zbog kojih učenici tekst smatraju neistinitim
- Nastavnik navodi elemente koje treba provjeriti prilikom određivanja istinitosti teksta ili medijskog sadržaja, a koje je strukturirala IFLA (Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova) <https://www.ifla.org/publications/node/11174>
- Učenici u parovima uspoređuju tekst i navedene elemente i zajedno s nastavnikom utvrđuju istinitosti teksta
- Nastavnik potiče raspravu o mogućim posljedicama ove konkretne vijesti za njezine konzumente i odgovornosti zbog plasiranja i širenja lažnih vijesti.

2. dio (10 min): Nastavnik opisuje različite razine lažnih vijesti: nenamjerna greška novinara; pristranost u političkim raspravama; senzacionalistički naslovi; lažne vijesti koje potkopavaju političke procese

- Nastavnik objašnjava pojam satiričnih stranica i tekstova koji one objavljuju
- Nastavnik upućuje učenike na mrežnu stranicu www.faktograf.hr na temelju koje objašnjava pojam fact checking stranica
- Učenici provjeravaju vjerodostojnosti video uradaka na primjeru stranice <https://citizen-evidence.amnestyusa.org>

ZAVRŠNI DIO (cca 10 min):

Primjer zadatka za vrednovanje:

Učenici će zajedno s nastavnikom rezimirati što su danas naučili i dati osobno mišljenje o lakšem prepoznavanju lažnih vijesti na temelju sljedećih pitanja: Tko je ciljana publika? Kome je članak ili medijski sadržaj namijenjen? Tko je platio objavu medijskog sadržaja ili tko će biti plaćen ako kliknete/pročitajte neki medijski sadržaj? Tko bi mogao profitirati ili pretrpjeti štetu od ovog medijskog sadržaja? Postoji li nešto što je možda izostavljeno iz članka što bi moglo biti važno i promijeniti poruku sadržaja?

Formativno vrednovanje:

- vrednovanje za učenje: promatranje, propitivanje za provjeru razumijevanja
- vrednovanje kao učenje: samovrednovanje, vršnjačko vrednovanje

Orijentir za ciljne kompetencije učenika:

- objašnjava pojmove informacija, dezinformacija i lažna vijest
- navodi uzroke i posljedice pojavljivanja lažnih vijesti
- definira obilježja lažnih vijesti
- prepoznaje lažne vijesti na primjeru teksta
- vrednuje izvor informacija

Nastavni list 1 (s rješenjima)

PROVJERI JE LI SLJEDEĆA VIJEST ISTINITA KORISTEĆI BAR 6 OD 8 NAVEDENIH KORAKA:

Nećete vjerovati što su Rusi sad napravili!

Moskva – iz ruskih medija javljaju kako su sa svih velikih trgova gradova u kojima se igraju nogometne utakmice Svjetskog nogometnog prvenstva uklonjeni spomenici. Kao razlog za ovaj neobičan potez navode dugu tradiciju svoje kulturne baštine, koju žele očuvati, a nisu sigurni kako će se prema njoj odnositi pripadnici drugih kultura, naroda i religija koji su ovih lipanjskih dana „okupirali“ ruske ulice. Stoga, smatraju u Rusiji, nije isključeno da u naletu slavja ili frustracije zbog sportskih rezultata njihovih nacionalnih momčadi, navijači oštete rusku kulturnu baštinu. Iako je njihov postupak neobičan, promatran u kontekstu zategnutih diplomatskih odnosa Rusije i ostatka svijeta dobiva znakoviti smisao.

Autor: N.N. (13.6.2017.)

1. RAZMISLI O IZVORU

(Dobro prouči mrežnu stranicu ili tekst istraži njezinu svrhu i podatke o kontaktu!)

Točan izvor nije naveden.

2. PROČITAJ SVE!

(Senzacionalistički naslovi privlače klikove. O čemu je zapravo riječ u članku?)

Ako se pročita cijeli članak, vidi se o čemu se točno radi. Sam naslov Nećete vjerovati što su Rusi sada napravili! sugerira nešto šokantno i samo na osnovu ovakvog naslova možemo donijeti pogrešne zaključke.

3. PROVJERI AUTORA

(Provjerite može li se vjerovati autoru i je li on/ona stvarna osoba?)

Navedeni su inicijali N.N., a njih se često koristi da bi se označilo nepoznatu osobu (lat. nomen nescio) i zapravo nam ništa ne govori.

4. DODATNI IZVORI

(Pretražite ponuđene poveznice i dodatne izvore, provjerite sadrže li doista informacije koje podupiru vijest)

Navedeno je ruski mediji. Ne piše koji mediji i kada su objavili ovu vijest tako da se ne može provjeriti točnost dodatnih izvora.

5. PROVJERITE DATUM OBJAVE

(Ako je nešto nedavno objavljeno, ne znači da je nova vijest)

13.6.2017. Svjetsko nogometno prvenstvo u Rusiji igralo se 2018.

6. JE LI TO ZAFRKANCIJA?

(Ako je vijest previše neobična i čudna, možda je šala. Istražite autora i stranicu kako bi bili sigurni!)

Nije naveden izvor i ne može se sa sigurnošću provjeriti

7. OSVIJESTITE SVOJE STAVOVE

(Uzmite u obzir da bi i vaši stavovi mogli utjecati na vašu prosudbu)

Svjetsko nogometno prvenstvo budi snažne emocije zbog nastupa nacionalne momčadi i može utjecati na oblikovanje stavova.

8. PITAJTE STRUČNJAKE

(informacije provjerite na stranicama za provjeru činjenica, u Hrvatskoj je to stranica <http://faktograf.hr> koju su pokrenuli GONG i Hrvatsko novinarsko društvo)

Vijest o ovoj objavi ne postoji na hrvatskoj stranici za provjeru činjenica www.faktograf.hr

Popis literature i izvora

Literatura za učenike:

1. Priručnik Mediji u suvremenom društvu, grupa autora FINAME PRO

Literatura za nastavnike:

1. Izvješće Europske komisije u kojem se savjetuje kako se suočiti s fenomenom lažnih vijesti u digitalnom okruženju European Commission. (2018.) A multi-dimensional approach to disinformation: Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. Directorate-General for Communication Networks, Content and Technology. Luxembourg
2. Poster koji objašnjava kako lako uočiti lažne vijesti - How to Spot Fake News. 28.2.2018. <https://www.ifla.org/publications/node/11174> (12.6.2018.)
3. Nastavni materijali u izdanju Agencije za elektroničke medije - Ciboci L., Kanjižaj I., Labaš D.: Kako prepoznati dezinformacije i lažne vijesti: nastavni materijali za srednje škole za učenike od 1. do 4. razreda. Zagreb: Agencija za elektroničke medije i Unicef, 2018. www.medijskapismenost.hr (29.11.2018.)
4. Dokumentarni film nastao na 18. Školi medijske kulture dr. Ante Peterlić - Sindrom 17; 18. Škola medijske kulture dr. Ante Peterlić – radionica za dokumentarni film <https://vimeo.com/180441969> (2.9.2019.)

4 primjer nastavne jedinica :

SIGURNOST NA INTERNETU I ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA (2 školska sata)

Nastavna jedinica: Sigurnost na internetu i zaštita osobnih podataka je vezana uz sljedeće ishode u kurikulumu predmeta Mediji u suvremenom društvu: razlikovati vrste medija; vrednovati izvor informacija; sigurnost na internetu

Tip sata: obrada novog nastavnog sadržaja; vježbanje i ponavljanje

Opis nastavne jedinice: Analizirati i objasniti pojmove osobni podaci, zaštita osobnih podataka, mobilne aplikacije.

Razrada ishoda:

Kognitivni (ishodi učenja):

- Objasniti pojmove osobni podatak, zaštita osobnih podataka, mobilne aplikacije
- prepoznati razlike u ilegalnom i legalnom korištenju prikupljenih podataka
- objasniti pravila kojih se treba pridržavati pri instaliranju aplikacija
- zaštititi svoje osobne podatke pri korištenju mobilnih aplikacija

Afektivni (ishodi učenja):

- potaknuti samostalnost i odgovornost
- donijeti vlastite zaključke
- potaknuti kritičko razmišljanje i ažurnost

Oblici rada: frontalni rad, individualni rad, rad u grupi, heuristički razgovor

Nastavna sredstva i pomagala: 1 računalo za nastavnika i dijaprojektor, zvučnici, mobilni telefoni učenika (poželjni)

Aktivnosti učenika: promatraju, slušaju, gledaju, raspravljaju, prikupljaju i obrađuju informacije, komentiraju, uočavaju, opisuju, prepoznaju, vrednuju izvore informacija

Aktivnosti nastavnika

UVODNI DIO (cca 10 minuta)

Nastavnik potiče razgovor u svrhu motivacije učenika:

- Koje društvene mreže koristite?
- Koliko često brišete povijest pretraživanja?
- Zna li da Google prikuplja podatke korisnika i čuva ih na svojim serverima zauvijek?

SREDIŠNJI DIO

1. dio (cca 15 min)

- definirati što su sve osobni podaci
- objasniti pojam digitalna sjena
- raspraviti postojanje naših pojedinačnih digitalnih sjena i njihov potencijalni sadržaj
- nastavnik potiče raspravu o legalnim i ilegalnim načinima korištenja takvog digitalnog profila

2. dio (cca 20 min)

Učenici ispunjavaju nastavni listić 1 u kojem moraju grupirati načine korištenja osobnih podataka kao legalne ili ilegalne

- Nastavnik objašnjava pravo na zaštitu osobnih podataka i upućuje učenike na Opću uredbu o zaštiti osobnih podataka putem linka <http://gdprinstitute.eu/>

3. dio (cca 30 min)

Nastavnik potiče razgovor u svrhu motivacije učenika:

- Koje aplikacije najčešće koristite na svojim pametnim telefonima?
- Jesu li to neke od najčešćih: Instagram, YouTube, WhatsApp, Facebook, Gmail, Google?
- Zbate li da je Facebook vlasnik Instagrama i WhatsAppa, a Google vlasnik Gmaila i YouTubea?
- Što to znači za vas?

Nastavnik kroz raspravu s učenicima pokazuje primjere dopuštenja potrebnih za instalaciju određene mobilne aplikacije.

- Nastavnik nabroji što sve mogu pratiti neke od mobilnih aplikacije bez obzira na njihovu primarnu svrhu.
- Nastavnik upućuje učenike da na svojim pametnim telefonima uđu u aplikaciju WhatsApp i prouče svatko za sebe koja odobrenja aplikacija traži i što točno svako od tih dopuštenja podrazumijeva.
- Učenici samostalno određuju koja su dopuštenja nužna za funkcioniranje aplikacije.
- Nastavnik objašnjava kako ograničiti dostupnost podataka pri instaliranju određene mobilne aplikacije.
- Nastavnik određuje vjerodostojne izvore za instalaciju mobilnih aplikacija.
- Objasniti 4 pravila (navedena u priručniku za učenike Mediji u suvremenom društvu, grupa autora FINAME PRO) kojih se treba pridržavati kad je riječ o aplikacijama.

ZAKLJUČNI DIO (cca 15 min)

Učenici zajedno s nastavnikom ponavljaju naučeno, daju osobno mišljenje i iznose vlastita iskustva.

Učenici rješavaju nastavni listić 2

Vrednovanje

- Sumativno vrednovanje – nastavni listić 2 (ocjena ili nagradni bodovi)

Orijentir za ciljne kompetencije učenika:

- objašnjava pojmove osobni podatak, zaštita osobnih podataka, mobilne aplikacije, GDPR
- prepoznaje potencijalno opasne aplikacije
- spoznaje razloge prikupljanja osobnih podataka korisnika mobilnih aplikacija i društvenih mreža

- analizira dopuštenja koja od korisnika traže mobilne aplikacije
- razlikuje dopuštenja koja su nužna za rad aplikacije od onih koja nisu

Nastavni listić 1 (s rješenjima)

Odredi koji su načini korištenja digitalno prikupljenih osobnih podataka legalni, a koji ilegalni hakiranje, stvaranje reklame na osnovu interesa pojedinca, instaliranje malwarea, prikupljanje podataka o bankovnim karticama, korištenje kupljenih osobnih podataka za oblikovanje političke kampanje, krađa identiteta, korištenje osobnih podataka u sudskom procesu, korištenje kupljenih osobnih podataka za procjenu vrijednosti životnog osiguranja.

Legalno	Ilegalno
<ul style="list-style-type: none"> • stvaranje reklame na osnovu interesa pojedinca • korištenje kupljenih osobnih podataka za procjenu vrijednosti životnog osiguranja • korištenje kupljenih osobnih podataka za oblikovanje političke kampanje • korištenje osobnih podataka u sudskom procesu 	<ul style="list-style-type: none"> • hakiranje • instaliranje malwarea • prikupljanje podataka o bankovnim karticama • krađa identiteta

Nastavni listić 2 (s rješenjima)

1. Što trebamo učiniti ako mobilna aplikacija ne dozvoljava izmjene u postavkama privatnosti?

Obrisati je.

2. Što ćemo napraviti s postavkama aplikacija koje odlučimo zadržati?

Onima koje ćemo zadržati podesiti dopuštenja tako da odobrimo dopuštenje samo za one elemente koji su nužni za funkcioniranje aplikacije.

3. Imaju li aplikacije pravila o poštivanju privatnosti korisnika?

Većina ima.

4. Što učiniti ako aplikacija nema pravila o poštivanju privatnosti korisnika?

Ne bi ih trebalo instalirati.

5. Odakle nipošto ne bi trebalo instalirati aplikacije i kako to izbjeći?

Ne instalira se aplikacije iz nepoznatih izvora, što se može podesiti u postavkama.

Popis literature i izvora

Literatura za učenike:

1. Priručnik Mediji u suvremenom društvu, grupa autora FINAME PRO

Literatura za nastavnike:

1. Mrežna stranica Instituta za zaštitu osobnih podataka koja nudi osnovne podatke o GDPR-u i odgovore na najčešća pitanja. Institut za zaštitu osobnih podataka <http://gdprinstitute.eu/> (4.9.2019.)
2. Mrežna stranica Agencije za zaštitu osobnih podataka koja nudi informacije i o zaštiti podataka u digitalnom okruženju. Agencija za zaštitu osobnih podataka. <http://azop.hr/info-servis/detaljnije/promotivni-materijali> (4.9.2019.)

OSNOVNE INFORMACIJE O KORISNIKU PROJEKTA

Ekonomska i upravna škola

SPLIT

A: Vukovarska 37, 21000 Split

T: +385 21 401 300

F: +385 21 401 301

E: ured@ss-ekonomskaiupravna-st.skole.hr

www.ss-ekonomskaiupravna-st.skole.hr

PROJEKTNI PARTNERI

Škola za dizajn, grafiku
i održivu gradnju, Split
www.gogss.hr

Sveučilište u Splitu,
Ekonomski fakultet
www.efst.unist.hr

Cluster za eko-društvene
inovacije i razvoj CEDRA Split
www.cedra.hr

Naziv projekta:

"FINAME PRO – Kompetencije za uspješnije cjeloživotno učenje
i izazove suvremenog društva"

Šifra projekta:

UP.03.2.2.03.0082

Trajanje projekta:

24 mjeseca (studen 2017. – studen 2019.)

Vrijednost projekta:

1.371.199,99 HRK

Sufinancirano iz europskih strukturnih i investicijskih fondova:

1.239.190.85 HRK

Više informacija o EU fondovima:

www.strukturnifondovi.hr

POSREDNIČKO TIJELO RAZINE 1 (PT1)

MINISTARSTVO ZNANOSTI
I OBRAZOVANJA
REPUBLIKE HRVATSKE

A: Donje Svetice 38, 10 000 Zagreb

W: www.mzo.hr

E: odgojio obrazovanje@mzo.hr

POSREDNIČKO TIJELO RAZINE 2 (PT2)

Agencija za
strukovno obrazovanje
i obrazovanje odraslih

A: Amruševa 4, 10 000 Zagreb

W: www.asoo.hr/defco

E: defco@asoo.hr